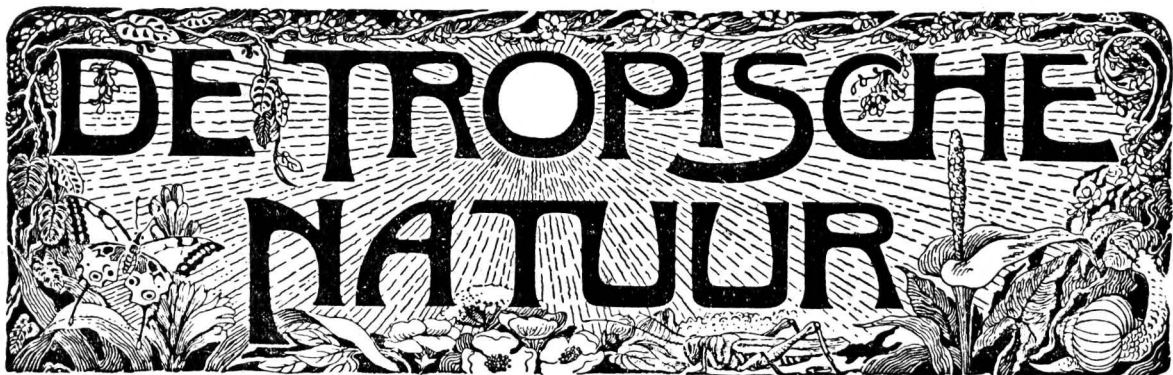

J-T

Redactie:

Dr. J. G. B. BEUMÉE, *Red.-Secretaris.*
Buitenzorg.
 Dr. K. W. DAMMERMAN, *Buitenzorg.*
 Dr. H. C. DELSMAN, *Weltevreden.*

Levend en Dood Materiaal te zenden aan:

Dr. J. G. B. BEUMÉE, *Buitenzorg.*

Vaste Medewerkers:

Dr. W. DOCTERS VAN LEEUWEN.
 EDW. JACOBSON.
 Dr. S. C. J. JOCHEMS.
 S. LEEFMANS.
 J. C. VAN DER MEER MOHR JR.
 Dr. C. VAN OVEREEM.
 Dr. D. F. VAN SLOOTEN.
 J. W. A. VAN WELSE.

Prijs voor niet-leden der N. I. N. H. V. per jaar f 8.50.

LENTE OP DEN LOMPOBATTANG.

De eerste regenbuien waren neergekomen en hadden de ondragelijke droge hitte van de Selébès'sche oostmoeson verslagen, maar gelukkig was het daarbij gebleven. Zoo noodde op een namiddag de wolkenlooze blauwe hemel ons tot een rit naar den Karaeng LoE, een diep ravijn met waterval in de omgeving van Malakadji, het bij de Makassaarsche ingezetenen zeer bekende rustoord op de hellingen van den Lompobattang.

Het vroeger zoo triestige landschap met zijn dorre, zwartgebrande of nog rookende alang-alang-velden was nu geheel overtogen met een liefelijk groen waas, de heuvelhellingen hadden zich met jong, malsch gras bedekt, waaraan kudden uitgehongerde paarden en karbouwen zich te goed deden. Het kabbelen van bergbeekjes hoorden wij alom, kortom een milde stemming van herleven lag over geheel het landschap.

Onze dappere Makassaarsche paardjes droegen ons heuvel op en af en galoppeerden onvermoeid door dik en dun. Zoo kwamen wij, na een kleine hoogte beklommen te hebben, plots voor een reusachtige kloof te staan, waarvan de wanden steil naar beneden gingen. De verre overkant, waarachter de zon ging onderduiken, lag als een droomlandschap overtogen van een onwezenlijk waas, veroorzaakt door de waterdampen, die uit de bruischende diepte opstegen.

Onze gids wees ons het scherp dalende pad, dat zich aan den overkant voortzette, moeizaam zigzagsgewijs met scherpe hoeken opklimmend langs verlaten ladangs en bosschages

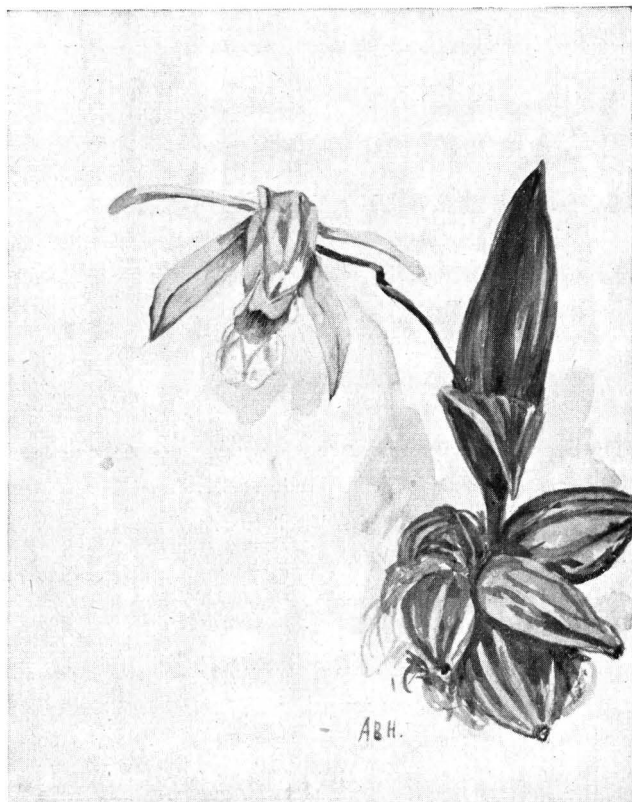

Fig. 1. *Coelogyne celebensis*; kelk en kroonbladen lichtgroen, lip wit met geel en oranje-bruin.

aanblik. Geen wonder, dat de Makassaren dezer streken, waaronder nog vele volstreckte heidenen of patoentoengs voorkomen, vanouds onder den indruk van dit grootsche natuurtafereel zijn geweest, zich daar beneden een machtigen geest denken te wonen, den Karaeng LoE, die in staat is, hun kenbaar gemaakte wenschen te bevredigen doch wiens wraak en toorn ook geducht kunnen zijn.

Vandaar dat vele Makassaren, die in het landraadzaaltje te Djene-

van jongen opslag. Zonder aarzelen daalden onze paardjes het pad af, dat aan onzen kant van het ravijn door een mooi stuk oud bosch voerde, een zeldzaamheid in deze nagenoeg ontwoode streken. Na het langdurig Europeesche verlof, waarbij wij ons hadden moeten spenen van onze grootsche Indische natuur, was het een onbeschrijfelijke vreugde te genieten van den aanblik der oude met mos, epiphyten en semi-epiphyten begroeide woudreuzen, waartusschen de dalende zon verrukkelijke lichtinvallen tooverde.

Toen het bosch zich weder opende, waren we op een kleine vlakte gekomen, die doorsneden werd door een vore, die slechts enkele meters breed was, maar tientallen meters diep: den Karaeng LoE. We stapten af van onze paardjes en gluurden even over den rand van den loodrechten wand. Daar beneden, heel in de diepte, donderde, bruischte en schuimde het over gladgeschuurde rotsklompen door nauwe doorgangen heen, een machtige, kil en klam makende

Fig. 2. „Meiklokjes”: *Nervilia Aragoana*.

ponto zonder zichtbaar gemoedsbezwaar een valschen eed op den Koran durven doen, al gauw door de mand vallen en maar heel klein zijn, als een eed bij den Karaeng LoE wordt voorgesteld. Juist ter hoogte van den grootschen waterval had men vroeger een wildhouten brug geslagen, die kortgeleden was afgebrand en die men nu bezig was te herbouwen. Tot afkoop van den toorn van den machtigen geest zal te eenigertijd minstens één karbouw aan hem moeten worden geofferd.

Om den overkant te bereiken, moesten we nu een eind bovenstrooms, bij een natuurlijk zwembassin, het riviertje doorwaden. Op den oever op eenigen afstand van den waterval was een bamboehuisje gebouwd, dat wij den tempel van Karaeng LoE zouden kunnen noemen. Al wie een gelofte komt inlossen, slacht daar een karbouw of kleiner dier. De afgesneden kop ondergaat dan in het tempeltje een offerplechtigheid, geleid door den pinati, den heidenschen voorganger van dit volk van driekwart-animisten. Na afloop der plechtigheid behoudt de pinati het stoffelijk deel van den geofferden kop als zijn loon.

Wij lieten ons vol stillen huiver door onzen gids, den Inlandschen bestuursassistent van Malakadji, een en ander uitduiden, maar zoo terloops gleed onze blik ook over het omringende geboomte, en daar zagen wij vlak bij de diepte op een misgroeid boompje een groote, bleeke orchidee, *Coelogyne celebensis* (fig. 1). Dadelijk was onze hartstocht voor orchideeën weer in lichterlaaie, maar de vrees voor de diepte — of was het voor Karaeng LoE? — was toch nog zóó groot, dat we het boompje daar aan den kant van den afgrond niet van zijn logeetje durfden ontdoen, doch wat verderafstaande boomen afzochten naar onze Karaeng LoE-*Coelogyne*. We vonden er een massa. Vreemd, dat we deze orchidee niet elders op onze zwerftochten langs de hellingen van den Lompobattang hadden gevonden. Toch komt zij wel meer voor, blijkt ons later getoond, in het Bantaëngsche aangetroffen exemplaar.

Ja, toen we al eenmaal aan het *Coelogyne*-zoeken waren, moesten er ook andere orchideeën aan gelooven. Een toevallige voorbijganger, die op weg was naar Malakadji

Fig. 3. Anggrek lilin; *Aerides* (?) *inflexum* T. & B.

voor de passer op den volgenden dag, liet zich bereidwillig rekwireeren om een paar weelderig bloeiende angreks liliin (*Aerides ? inflexum*, fig. 3) voor ons af te halen benevens andere nog niet bloeiende orchideeën en een bloeiend exemplaar van de eenvoudige, in deze streken overtalrijk voorkomende *Pholidota imbricata* (fig. 4).

Ook wilde onze goede vriend zich belasten met het bezorgen van onze, zorgvuldig tusschen boommos in zijn draagmanden verpakte schatten aan de pasanggrahan te

Malakadji. Net zouden we allen opstappen, toen we, moe van het in de hoogte kijken, weer eens aan den beganen grond meerdere aandacht besteedden en opeens een ontdekking deden, die ons in verrukking bracht: een late zonnestraal viel op den boschgrond en belichtte tientallen „meiklokjes” (fig. 2), die uit het bladafval omhoog staken. Hetzelfde oogenblik hadden we onze paardjes weer in den steek gelaten en ons op de knieën geworpen ter bewondering der klokjes, die bij nadere beschouwing bleken allerfijnste orchideetjes te zijn, de *Nervilia Aragoana*, die evenals alle soorten van dat geslacht bloeien vóór dat de bladeren te voorschijn komen. Mijn man kon zijn oogen niet gelooven en besteedde zijn laatste fotografische plaat aan het vereeuwigen dezer Lompobattangsche lenteboden. De bloemstengeltjes waren don-

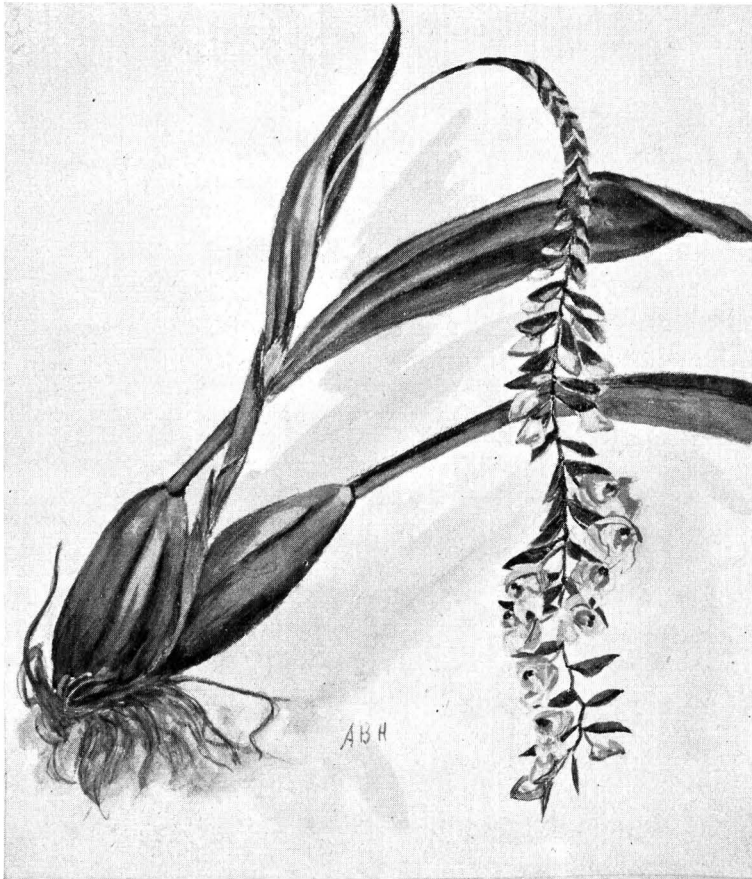

Fig. 4. *Pholidota imbricata*.

kerpaars, naar den top overgaand in zacht violet-groen. Een aantal klokjes hing eraan, de sepalen en petalen zachtgroen getint en het lipje wit met purper dooraderd. De plantjes lieten zich gemakkelijk uitdelven en hadden elk een rond bolletje met eenige witte, pas uitgebotte wortel-puntjes en naast het bloemstengeltje een klein, ontlukend spruitje. Verwondert het U, dat we wel dertig van deze lieve plantjes uitgroeven en slechtis noode, zooals de plicht is van iederen natuurliefhebber, wat op de oorspronkelijke plaats achter lieten? We dachten eerst met een nogal zeldzaam gewas te doen te hebben, want nog nooit hadden we van het plantje gehoord. Maar later heeft mijn man het ook in grooten getale op een pasaoekang of heilige plek in Tolo bij Djeneponto, nabij een bron gevonden.

Nog meerdere orchideeën-knollen vonden we in de rulle boschaarde. Alle waren ze aan het ontspruiten, wakker geroepen door de eerste regens. Intusschen was de zon

verzonken, en in den dalenden avond haastten wij ons op den terugweg, opklauterende tegen de steile helling, de vochtige geuren van het bosch inademende. De maan, bijna vol, kwam op en belichtte helder ons pad, zoodat wij op onze zeker stappende paardjes snel konden doorrijden. Bij thuiskomst van onze fantastische maneschijnrit, wachtte ons in de pasanggrahan nog een verrassing. Ali, ons factotum en — zoo heer, zoo knecht — ook een verwoed orchideeënverzamelaar, bracht ons in triomf wat hij aan den voet van een pisangstam gevonden had: wederom een aardorchidee (*Eulophia squalida*, fig. 5) in kleuren veel gelijkend op onze „meiklokjes”, doch veel forscher. Ook hier een jong bladscheutje naast den bloemstengel. Merkwaardig, dat terwijl we juist in den drogen tijd en niet meer na het invallen der regens de meeste boomorchideeën vonden bloeien, het met de aardorchideeën in deze omgeving net andersom gesteld is en deze eerst op de regens schijnen te wachten alvorens hun bloemen te vertoonen en hun blaadjes te ontvouwen. Voorwaar, ook ons Indië kent een lente met zacht groen en bloemen.

Mijn verhaal zou niet af zijn, indien ik U niet verder vertelde van onze Karaeng LoE-*Coelogyne*'s. Zelden hebben wij zulke dankbaar bloeiende orchideeën gehad als deze. Hun vindplaats ligt tusschen 900 en 1000 M. zeehoogte, maar ook hier in het droogwarme Djeneponto, aan de kust, blijven zij dankbaar doorgroeien en bloeien. Tusschen de bladeren, die op de zich ontwikkelende schijnknollen zitten, groeit gelijk met de jonge bladeren mee een bloemstengel, waaraan telkens slechts één bloem tegelijk, maar dan ook ongeveer een week lang, bloeit. Is de bloem eindelijk verwelkt, dan groeit het bloemstengeltje verder en ontwikkelt zich daar weer een bloemknop aan, die zijn schutblad afwerpt en opengaat eenige dagen, nadat de vorige bloem is afgevallen. Daar er meestal van 6 tot 10 pseudobulben bij elkander zitten, gebeurt het wel eens, dat zoo'n *Coelogyne*-groep vrijwel niet zonder één of meer bloemen is. Naar het voorbeeld van een onzer vrienden, hebben wij de bloeiende exemplaren onzer *Coelogyne*'s telkens in een oud-koperen bokor, aangevuld met bergmos (*Lycopodium cernuum*) gezet, en ik kan U verzekeren, zelden zoo'n mooie plantenversiering voor de binnengalerij gehad te hebben als deze kinderen van den machtigen berggod daar boven op den Lompobattang.

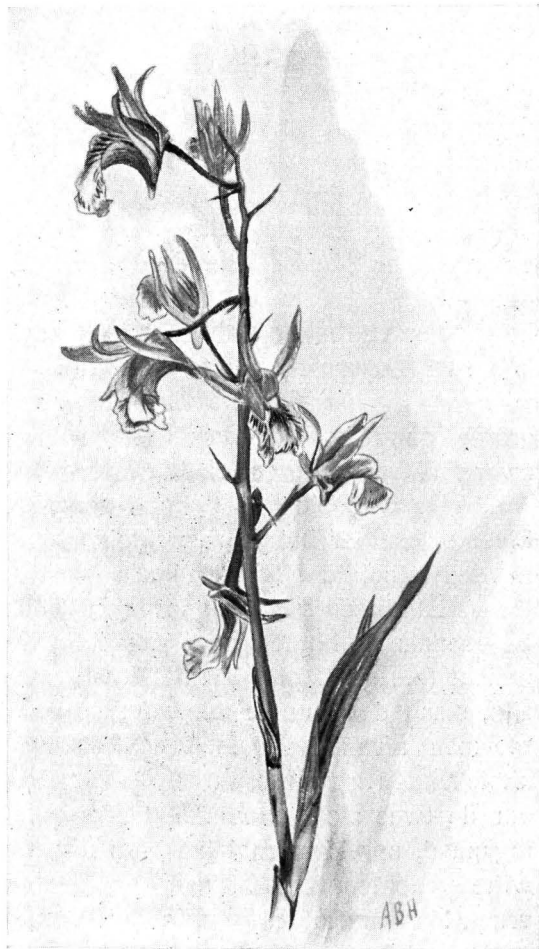

Fig. 5. *Eulophia squalida*.